

INTRODUCCIÓ

El Camí de Lluc

Des d'Inca es pot agafar l'autobus de línia fins a Lluc, però si es vol disfrutar realment del paisatge es molt recomenable anar amb autobus només fins a Caimari i des d'allà seguir a peu fins al Monastir. La marxa dura unes tres hores, però mereix la pena. Desde les estrivacions del pic de Massanella, passant pel Barrancar i el Salt de la Bella Dona, arribarem a la Basílica que alberga a la Moreneta. Després de la visita al Monastir és recomanable fer el camí del Via Crucis, que va donant la volat a un promontori situat darrera del Monastir i des d'el qual es divisa una magnífica panoràmica sobre la Vall d'Aubarca i el predi d'Escorca. Després es pot tornar a Inca en autocar.

Informació sobre el camí de Lluc

El Camí vell de Lluc, las pedres del qual varen ser tornades a posar una a una per quatre equips d'experts margers, ja va començar a adquirir importància dins de la vida mallorquina al segle XIII, quan el monastir es va convertir en lloc freqüent de peregrinacions religioses. Degué ser difícil reconstruir el traçat original d'aquella època, ja que al llarg d'aquest vuit segles ha sofert nombroses transformacions. A pesar d'això, Tony Reynés, coordinador del programa de rehabilitació d'antics camins de Mallorca, suposava que el traçat havia de coincidir en la seva major part amb el camí que havia arribat fins als nostres dies i amb part de la carretera. D'aquella època, quan era conegut com el Camí de na Moltó, queden restes patents a les proximitats del Salt de la Bella Dona, per on avui s'gueix transcorrint l'itinerari rehabilitat.

Al segle XIV va canviar la toponímia d'aquesta ruta, al ser nomenat Camí de Ses Creus, a causa de l'ubicació de les set esteles coronades amb una creu que representaven els gotxos de la Mare de Déu. Posteriorment tornaria a canviar de denominació, passant a ser conegut com Camí General, coincidint a més a més, al llarg dels segles XV, XVI i XVII amb modificacions en el seu traçat. El canvi més important es va produir, en canvi, entre 1704 i 1719, quan es va construir pràcticament un nou camí, conegut popularment com Sa Llengonissa, amb l'objecte d'evitar el perillós pas del Grau situat entre es Barrancar i es Guix.

La degradació del camí, en perdre el seu ús i importància popular s'inicia al 1884, quan la nova carretera no tan sols creua el traçat de l'antic camí, sino que encamina les aigües pluvials cap al mateix, amb el següent deteriorament de tots els seus elements, pis de pedra o terra, marjades, etc. Això coincideix a més a més amb l'abandonament provocat pel desús.

Així va acabar una etapa de segles en que el camí havia rebut les cures i atencions pròpies d'una via estratègica, ja que era la que comunicava a tot el Pla amb el monastir. Per donar una idea d'aquella importància que es concedia al camí, es pot recordar que la comunitat religiosa de Lluc castigava amb la excomunió a qui danyés el camí i premiava d'indulgències a qui col·laborava amb els seus donatius i treball al manteniment de la ruta.

Aquell interès pel camí evidentment no es va mantenir durant el segle XX, com demostrava l'estat en que es trobava l'any 1989, quan el Consell Insular de Mallorca, a través de Foment al Desenvolupament Econòmic i Social de Mallorca, FODESMA, emprengué la rehabilitació d'aquesta ruta, en col·laboració amb els ajuntaments d'Escorca i Caimari i dels Antics Blauets.

Un cop delimitat el traçat que anava a presidir els treballs de rehabilitació –convinant la restauració de trams originals del camí i del posterior conegut com sa Llengonissa i aportant solucions noves en alguns punts– la primera fase de treball que es va emprendre va ser la regeneració de l'entorn natural del camí. Per fer-ho va ser precis eliminar les branques que entorpien el pas, així com els residus forestals, tractar les plagues que patia la vegetació en alguns llocs, i repoblar-ne d'altres amb espècies autòctones. Aquesta feina, que precisa de

complets coneixements i un ardu treball va ser l'aportació de Casal d'Oficis de Conservació de la Naturalesa, igualment depenent del FODESMA.

Reduperat l'entorn natural, varen ser ja els margers els que varen posar mans a l'obra, reconstruint kilòmetres d'empedregats, graons, marges i parets de pedra en sec, i creant a alguns punts el que podríem considerar veritables monuments d'arquitectura popular, en especial per resoldre l'evacuació de les aigües pluvials que al llarg del temps havia causat tant de mal a aquesta ruta.

Explicat així pot semblar que es tracta d'una obra més o menys normal dins de la normalitat a la que estem acostumats en la construcció actual. Per això, és difícil entendre la feina que es va dur a terme, fins que s'ha vist sobre el terreny com es va dur a terme. La feina al llarg de tot el recorregut del camí es va desenvolupar per quatre equips, cada un al càrrec d'un expert mestre mager. Aquesta dotzena de persones varen haver de cercar a les proximitats del camí aquelles roques que un cop trocetzades poguessin ser idònees per a la construcció en sec. Un cop localitzades i extretes, havien de ser tallades en troços del tamany requerit, que, a la seva vegada, havien de ser pràcticament esculpits per adaptar-los al lloc concret que havien d'ocupar, amb la major precisió possible. No en faltava tota la capacitat de resistència d'aquest tipus de construcció es fonamenta en que unes pedres encaixen en unes altres. Així, pedra a pedra, es va anar completant els milers de metres quadrats d'empedregat que componen el camí, disposats a resistir set segles sota la petjada dels caminants.

Aquest projecte va rebre el Premi Europeu a la Conservació de la Natura otorgat per la Fundació Ford.

L'EXCURSIÓ

5 de Maig

Tram d'autocar

L'excursió tenia fixada la seva hora d'inici a les 9:00 al Polígon de Llevant debant del Diari de Mallorca. Allà ens reunirem tots amb el professor y ens va recollir l'autobús que seguidament es dirigí cap a Lluc. Així es donà per iniciada la sortida.

Pel camí, mentre ens dirigíem a Lluc el professor ens va anar donant un poc d'explicació prèvia sobre el Camí.

Quan passarem per Selva, ens va explicar que a l'esmentat municipi, el qual limita amb Escorca (arriba fins a la Possessió Es Guix), trobavem la 1ª Ruta del Camí Vell de Lluc (la ruta central).

El Camí està dividit en tres trams: Llevant Camí Vell Poll, Camí de Sóller i el més important, el que passa per Inca, Selva i Caimari. Segons varem saber per les explicacions, al segle XIII aquests camins ja estaven documentats, a l'època Islàmica ja existien els camins.

La possessió des Guix es per on transcorren 2/3 de la ruta Caimari/Lluc.

Caimari es un poble molt antic, que deriva de l'època de la dominació Romana, el seu nom antic era Cayus Marius, té uns 700 habitants i es dedica principalment al conreu de l'olivera. Fins al segle XIX hi havia nombrosos hostals per acollir als peregrins que realitzaven el camí.

Des del segle XIII amb la construcció del monestir de Lluc, es va convertir en una de les rutes més importants. Avui en dia ho és per raons turístiques i naturalístiques. És una ruta amb informació històrica.

A les corbes de pujada cap a Lluc, en un moment determinat ens quedava a l'esquerra un magnífic paisatge; eren uns conreus d'olivera, però lo impressionant eren les **Rotes** (tècnica d'expansió del conreu per aprofitar la

mntanya), que daten de mitjanç del segle XIX i que están a punt de ser decalrades Bé d'interés cultural (BIC). Al mateix costat (mentres continuavem avançant), podiem observar el **Puig de N'escuder** (supera els 500 metres), al qual transcorren moltes de les històries o llegendes amb protagonistes musulmans, com una del segle XV que tracta sobre dos esclaus moros que assassinaren a un jove.

Desde l'autobús també observarem:

Es caball Vernet, que és una formació fàlica. Aquest topònim, és una deformació de lo que antigament es deia Caball Armat.

Sa Costa Llarga, que és el tram del camí més llarg i costarut.

Rota de Son Canta (possessió).

Deriva d'una l'expressió Això d'en + topònim

que indica possessió

La Carretera vas ser construïda al segle XIX–XX, però abans hi havia el Camí Vell (segle XVII) i abans encara, només un Camí de cabalcadura.

Puig de n'Ali (topònim de l'època Musulmana, antropònim Àrab), i **Es Barracà** (antic Barracà des frares posada per pelegrins).

A la nostra dretea en cambi ens quedava:

La **Vall de Sa Coma**, una depressió de forma arrodonida al fons de la qual hi ha la possessió del mateix nom.

També el **1er tram del Camí Vell**, que es coneix com la Llangoniça per la forma de la corva que descriu.

Sa **Bretxa** (o **sa bretxa nova** per distingir-la de la vella, que és de menor dimensió i es troba al camí vell), és una roca oberta per fer la carretera.

El **Puig del Castellot** (anomenat així per la forma) dalt del qual hi ha les runes prehistòriques Corral des Moro; ja que tot s'atribuïa als moros, no hi havia memòria abans.

*El professor també ens va explicar que el tram de carretera de Ses Voltes des Guix pertany a la possessió de's Guix (anomenada així, perquè fins a finals del segle XIX s'hi feien extraccions de guix que s'utilitzava per a la construcció).

Un torrent recorr els trams de's Guix, Sa Coma i Sa bretxa, fins arribar a juntar-se amb el torrent de Sant Miquel, que desemboca a l'albufera d'Alcudia.

Es Coll de sa Batalla (es fa referència a una batalla del segle XVII entre un comisari reial i una colla de bandejats que varen ostigar als vianants).

La carretera fins a la possessió d'Escorca atravesca un bosc d'alzinar (vegetació típica de la zona), s'hi i trobam pinar, com a la zona més propera a caimari, es degut a que és producte de l'acció de l'home en la producció de carbó.

Vall de Lluc i el salt de la Bella dona.

Continuavem el trajecte i a l'esquerra teniem:

El Puig d'en Galileu (el nom no té cap connotació bíblica, csino que es deu a un mal nom d'un personatge Garibeu de Selva, del segle XVII) a dalt del qual hi ha algunes cases de neu, que varen estra actives fins al segle XX. En aquestes casees, la neu era enmagatzemada en forma de gel i es transportaba a les ciutats (l'explotació es remunta a l'època Musulmana), on inclús es feia servir per a productes medicinals i /o farmacèutics.

Possessió d'Escorca, les muntanyes que hi trobam, a la dominació Musulmana, formaven part de les seves dominacions. (Aproximadament un Kilòmetre i mig del terme municipal d'Escorca és redorregut pel Torrent de Parells).

Primer tram

L'autocar ens va deixar a una petita explanada que hi havia devora la carretera i on just darrera, hi havia les cases de la possessió d'Escorca (**Ses Tanques d'Escorca**, és l'única zona de conradís de la possessió).

Quan varem baixar de l'autocar i abans de començar el nostre itinerari, el professor ens va explicar la llegenda que conta la història del municipi de Lluc:

- Un pastor va dislumbrar un resplandor i va anar a dir-li al frare del poble. Al lloc on el pastor havia vist el resplandor, veren trobar l'imatge de la Mare de Deu. Agafaren la imatge i la dugueren a l'esglesia (esglesia Gòtica de San Pere d'Escorca). Al cap del temps, l'imatge va desaparèixer i va tornar a aparèixer al lloc on l'havien trobada (devora l'alqueria); així que allà es va construir el santuari.

Lluc és l'únic municipi que no té cap nucli urbà (lo més paregut és el santuari i el port de Sa Calobra).

La primera aturada

Varem començar a baixar pel camí i a les 11:00 ens varem aturar. Ens trobavem a un indret que es coneix com Sa Foradada (El camí agafa aquest lloc com a punt de referència).

Desde on estavem situats, a l'esquerra ens quedava, una muntanya anomenada **Mola de Son Masip** (Puig de superfície), al peu de la qual observavem la possessió de Son Masip. També podíem veure les taulades de la possessió de Sa Randa i enfront la muntanya d'es Castellots.

Aquest itinerari, té una longitud aproximada de 6 kilòmetres desde Escorca fins a la desembocadura del Torrent de Parells.

Dos torrents formen l'entreforc o unió de torrents:

El torrent de Lluc

El torrent des Gorg blau

El Camí Vell de Lluc és una de les rutes més tradicionals i emblemàtiques de l'illa. És un lloc desde on sempre sa sabut que s'apreciava la belleza, excepte les persones del camp, que només l'aprecien quan als topònims li posen el nom de nobles o de gent adinerada.

Els veinats de Mallorca tenen en compte aquest lloc com una de les tres meravelles de l'illa, cosa que quedà reafirmada pels viatgers que feien la ruta i després o reflectien a les seves obres, com l'Arxiduc Lluís

Salvador. Durant els anys 60 el camí deixà de tenir tant d'encant per als viatgers i turistes, no era tan important. La camí és utilitzat com a ruta d'estiu.

Els miradors que hi trobam, servien de vigilància i no per apreciar la belleza.

Hi ha gent que cconsidera aquesta ruta com a perillosa, però llevat de 5 llocs (pases), no ho és tant, i a més a més si es prenen les precaucions adequades i es va acompanyat per un monitor, no hi ha necessitat de preocupar-se per res.

L'itinerari té una longitud de 3 kilòmetres, que per terme mig necestia unes 4 hores per realitzar-se.

El desnivell que hi ha desde Escorca fins la mar és de 500 metres; i desde l'entreforc fins la mar de 100 metres.

Al 1903 la Societat de Turisme va fer construir el camí, que va tenri un cost aproximat d'un 3.013 pesetes en aquell temps.

En quant a l'etimología del Torrent de Parells; s'han donat diverses versions, per tant, no se sap amb certesa.

–Francesc de Borjamoll. Diu que el quest nom és degut al fet de que hi ha 2 torrents (un parell) que formen el torrent.

–Enric Moreu Rei. Diu que es deu a les parets (perque al torrent hi ha unes parets verticals enormes que tenen 333 metres d'altura).

–Més recentement es diu que és degut a la derivació de paradís; tot i que avui en dia el lloc no s'acosta molt a la idea de paradís, però en els segles passats si que trobavem descripcions molt paregudes.

Una altra definició de la paraula paradís és, bodega de vaixell, que estaria també vinculat, per estar soterrat el torrenten un dels seus trams.

El tram soterret del torrent es conèix com Sa Fosca i és al torrent del Gorg Blau en desembocar al Torrent de Parells.

La primera travesia del Torretn de Parells es va realitzar els dies 24 i 25 de juliol de 1966 i es varen necessitar 48 hores per realitzar-lo (avui en día es realitza en 6 hores).

Hi ha dues possibilitats de fer el Torrent de Parells:

–Fins l'entreforc; anar a la desembocadura i seguir el torretn fins arribar al tall del pas. Es coneixerà el 80% i s'haurà de caminar més, però no hi haurà perill

–Realitzar tot el recorregut.

***continuarem la baixada**

La segona aturada

A les 11:40 ens tornarem a aturar i allà berenàrem.

Devant nostre teniem el **Puig Roig** (supera minimament els 1.000 metres) que es pot observar perfectament desde Lluc. Una de les rutes del Puig Roig consisteix en voltetjar-lo. El Puig reb aquest nom pel seu color, el

qual es degut a l'òxid de les seves pedres, que tenen un alt contingut en ferro. Hi ha una possessió, Sa Mola. També es poden trobar casas cuartel dels carabiners (que era un cos de la milícia estatal, que es va disoldre després de la guerra civil, pertanyent al bàndol republicà i integrat després a la guardia civil i que es dedicava a controlar aduanes i el contraband).

–La Costa Nord o Costa Brava Mallorquina per la seva orografia era ideal pel contraband de tabac, sucre...Hi va haver personatges molt famosos que es van enriquir amb aquesta pràctica, com per exemple, Joan Marcorini, que va adquirir casi totes les possessions de la costa. Als carabiners el sdestinaven com un càstig.

Les mercaderies es desembarcaven i guardaven als secrets en sacs de 40 o 50 kg que durant la nit es transportaven cap a l'interior de l'illa (Inca, Alaró...)per camins interiors o per la muntanya.

Més a la esquerra observavem la **Serra de les Farines**, que no se sap perquè es diu així.

Encara un poc més a l'esquerra veiem l'entreforc per on passa el torrent de Lluc (i el torrent d'alquerda és travessat per ell) i el single del rei des Voltor, on fins als anys 50 hi va haver un niu.

*Als anys 50 els voltors (au més gran d'europa) estaren en perill d'extinció. Els Voltors posen nius que poden arribar a pesar fins a una tona (són molt voluminosos).

Al Torrent de Parells en el seu tram d'Escorca a Pollença és on hi ha més nius de voltors. Dins el torrent hi ha moltes espècies endèmiques (unes 30 o més), a la desembocadura al llit trobam els salís o salocs (bitex acmus cartus) que té propietats anafrodisiaques que ja coneixien els romans.

A la zona que teniem abaix hi ha la zona des Rotes i la des Burgar. Es Burgar és una zona difícil d'accedir i el significat del seu topònim és brut (arbust) o característica del torrent.

El torrent està ple d'indrets curiosos que donen informació:

- Per exemple, trobam un coval a la paret conegut com la cova del soldat pelut. Fonts orals als anys 60 confirmen la presència, així com els documents escrits. Segons les fonts, i havia soldats suïsos que en èpoques sense guerra donaven molts problemes als habitants. Tenien una aparença molt desalinyada i pareix ser que d'aquí bé el nom referit a un d'ells que a més a és vivia dels urts que feia.
- El salt del soldat pelut. És un indret on pareix que les parets es junten degut a l'altura. Segons la tradició oral, l'amo de la casa nova (una casa de senyor), el matà i el llançà. Degut a això es justifica la inexistència de l'acte de defunció.
- El Gorg del capellà, abans anomenat la xemeneia, però que es va començar a dir el Gorg del capellà a partir de 1948. També hi ha una història sobre aquest indret.

El torrent està rodetjat d'usos tradicionals:

– Sa Fosca: caça; cabrits.

Després de beranar i de l'explicació, retornarem a l'autocar pel mateix camí pel qual havíem baixat. L'autocar ens va dur fins a l'encreuament de sa calobra i el camí vell de Lluc, on ens va deixar a les 12:45.

Segon tram

Començarem a recorre el camí vell de Lluc. A les 13:00, ens aturarem estant dins el camí a un petit mirador, desde on podíem veure **l'urbanització des Guix i el santuari** (teníem una isocrona temporal molt ampla). L'urbanització des Guix dels anys 60 no va tenir molt d'èxit degut a la seva llunyania d'Inca i de Palma, com totes les de l'Escorca Vella.

Darrera nostre teniem el **Puig Caragoler o Puig des Guix**, i enfront per damunt de la línia divisoria de Selva, observàvem el **Puig Caragoler de femenia** i el **Puig de ses Covases** (El nom dels Puigs Caragolers es deuen a l'abundància de caragols).

El Puig Tomir (l'únic, el nom del qual és el derivat d'un nom germà, de Teodomir).

Sa Moleta de Binifaldó (que era una mola).

El Puig Roig.

El Puig Ciuró (que és un montet del Puig Caragoler).

La Torre de ses Olles, quixarells, ses monges (nom degut als modelats càrstics de les pedres, que es deu al tipus de pedra).

Devora del camp de futbol trobam la **pedra des camell** (s'anomena així per la seva forma).

La Vall de Josafat.

Les cases de Son Amer, les quals es varen adquirir per ser convertides pel Consell Insular en refugis i camins de muntanya per fer possible un recorregut de la Serra de Tramuntana de cap a cap (d'Andratx a Pollença) dirigit sobretot al turisme naturalístic. Que és un bon sistema per redescobrir llocs nous a l'interior, itineraris culturals lúdics i deixar de centrar-se només en les platjes.

Referent al Camí Vell de Lluc, tres camins pugen fins a Lluc.

Hi ha un camí molt anitc de carros, anomenat **camí de ses Creus** del segle XIV, que va desde Caimari a Lluc, es situaven set esteles en creu reproduint els gotxos de Maria al vers i al revers, de les quals avui dia se'n conserven tres (1 al museu del bisbat Mallorca i 2 a Lluc).

Camí de peregrinació del segle XVII.

I al segle XVIII es va fer el **Camí Nou** (ara anomenat **Camí Vell**) a partir del barracar degut a la venguda de la gent.

*Als segles XIX i XX es construí **la carretera**.

A les 13:11 seguirem caminant.

A les 13:11 ens tornarem a aturar. Les cases que ara teniem just endavant, al fons, eren les **Cases de Menut**, que és una possessió pública que està situada molt aprop de la possessió de Binifaldó. Passaren a ser pública al segle XIX amb la desamortització de Mendizábal. Les torres que s'hi observaven, es degut a que eren típiques de defensa i sobretot a la costa. Podiem veure també Pins i Xiprers, però no són autòctons, sino que es varen implantar per repoblació als anys 60.

Antigament els fills preferits heredaven les terres de l'interior i els altres les de la costa, degut a que les de l'interior eren més segures, però amb el començament del turisme, paradigmàticament, els fills no preferits, varen ser els que es varen fer rics.

Després varem continuar el camí fins a arribar al lloc on ens esperava l'autocar. Pujarem a ell, i ens dirigirem al monastir.

Tercer tram

A les 13:30 arribarem a la **Font Coberta**. Aquesta Font es diu així perquè tenia un porxo que la cobria i que ja no té. Va ser restaurada al segle XIX (any 1890). A rebut altres noms com, Font des Polls (els Polls són un tipus d'arbre) o Font des Pi.

Aquesta és una font que tradicionalment a abastit el Santuari, però que ara té problemes per fer-ho i sobretot a l'estiu. Va lligada als orígens de Lluc.

Abans era de la propietat de la família Sa Coma però varen tenir problemes econòmics i varen anar venent les seves propietats:

- Varen cedir els terrenys d'arrop que els peregrins ocupaven (ara anomenada la plaça dels peregrins).
- La font.
- Primer varen construir petites instal·lacions (petits porxets declarats BIC) i després instal·lacions més grans durant el segle XVIII.

La Font va ser escenari d'un miracle de la Mare de Déu. Un amo de Casa Mitjer per lo que fos va tirar l'aigua de la font a les seves terres i no deixà que ningú i passés, així que no es podia accedir a la font. La Mare de Déu va fer que deixà de brollar l'aigua aquí i brollés dins el santuari. Quan la font tornà a ser restituida al monastir, tornar a fer que l'aigua i brollés.

Aquest és un típic lloc d'aturada dels peregrins.

Seguidament ens dirigirem a la banda del Pujol per l'itinerari de la dreta.

Quart tram

A les 13:50 ens trobàvem a dalt del puiguet, a la Creu, al **Pujol des Misteris o de Sa trobada**.

Segons la tradició, és on es va produir la trobada (molt difícil de creuer). Hi ha una objecte de metall on va aparèixer la imatge i s'observen la marca dels dits de la Mare de Déu que s'aferrava i no se'n volia anar.

L'any 1913 cinc monuments varen ser sufragats. En Gaudi i va intervenir com a asesor. L'any 1910 l'imatge va ser portada aquí com si es tractés d'una peregrinació a Jerusalem. Segurament l'imatge que es benere avui dia no és la de l'època paleocristiana que es va trobar (la primitiva anava vestida amb una roba i l'actualva amb un uniforme dels templaris).

El 1929 a l'època d'en Jauem I, els templaris no foren convidats a la primera campanya. A les dues següents si i en guanyar sel's donà un tros de terreny on estava incluída aquesta zona.

A Lluc hi ha constància de poblament talaiòtic i pretalaiòtic. El topònim de Lluc ja existia a l'època romana Alluc. La paraula prové del Llatí *lucus*, que significa bosc sagrat.

Desde la creu es veu el Clot d'Aubarca (paraula prrovinent de l'àrab i significa, riba de torrent, rivera d'aigua), és una gran vall plana a dins de la qual hi ha moltes possessions, degut a que és un terreny molt bo pel conreu.

Hi ha gent que considera que el monastir podria ser importació dels catalans (que s'inventessin aquí un Montserrat). Això a fet que durant anys Lluc hagi estat un lloc de peregrinatge.

Antigament, Lluc era un lloc a més a més de peregrinatge, escollit per passar-hi la lluna de mel.

Avui en dia encara conserva un gran atractiu per l'escolania, que és la segona més vella d'espanya. La primera és Montserrat), però a deixat de ser basicament religiós i a passat a ser més un atractiu naturalista.

A les 14:10 varem aturar per menjar, quedant en que ens tornariem a trobar a les 15:00 per continuar amb l'excursió.

Cinquè tram

A les 15:00 varem reanudar el nostre recorregut. Havíem quedat a **Casa Mitjé**, una possessió pública, el nom de la qual es deu a que es duia la propietat a mitjes.

A la possessió hi ha diferents sales que fan referència a la natura i intenten descobrir al visitant les principals i més destacades característiques de la Serra de Tramuntana.

- La primera sala explica l'erosió que ha sofert la roca calcària.

L'erosió Kàrstica: Des del punt de vista geològic, Mallorca és una illa constituïda per roques calcàries. Molts del seus paisatges mostren els efectes, d'un tipus especial d'erosió, erosió càrstica. La varietat de formes depèn de les característiques de la roca, de la manera com flueix l'aigua sobre el terreny i altres factors climàtics com el temps, la intensitat de les precipitacions.

La formació del lapiaz: L'aigua de la pluja va disolvent lentament la calça donant origen al lapiaz. Es tracta de cridaneres morfologies erosives que modelen la superfície rocosa mitjançant la formació de petites estries i grans surcs tal com s'aprecia als voltants de Lluc. Un curiós exemple d'aquest tipus de formació és el Camell (una roca anomenada així per la seva forma).

- La segona sala és una mostra de la vegetació de la Serra.

Flora endèmica: Gatova (*Genista acanthoclada* subsp. *fasciculata*), Falguera (*Asplenium majoricum*), *Hypericum hircimun* subsp. *cambessedesii*, Col borda, Gatovell, *Genista majorica*, Fonollasca, Col del diable, Calabruix, Aritja, Rotjeta, Didalera, *Cinaria Aeruginea* subsp. *pruinosa*, Fonallassa borda, Estepa blenera, Violeta de penyal, Llímpudol bord, Falguera, All, Lletreara, Palèma borda, Violeta vera, Llenties bordes, Borinot, Primavera blanca, Estepa Joana, Safrà bord i Clavell de penyal.

Principals factors de rics per la flora de la Serra: Incendis, Desenvolupament urbà, Recol·lecció excessiva i Excesiu patoreig.

Usos tradicionals dels vegetals: Tàperes, Camamilla, Llenya, Mel de romeu, Fonoll marí, Cuers de boix i licor d'herba.

- La tercera sala està dedicada al ferreret.

Les primeres troballes de ferreret o *Alites Muletensis*, es varen fer l'any 1981, quan es trobaren restes fòssils a Muletetes (Sóller). Es pensava que era una espècie extingida, però no tan sols no era així, sino que era una espècie típica dels torrents de muntanya on el seu enemic, la serp d'aigua, no hi pot accedir.

El nom d'aquest animal el duen a més a més un torrent i un Gorg: **Torrent dels ferrerets i el Gorg dels ferrerets.**

- La quarta i darrera sala està dedicada als voltors.

El voltor és un au rapaç que es caracteritza per l'ausència de plomes al cap. Els voltors a Mallorca estan

protegits degut al fet de que als anys 50 varen estar en perill d'extinció. És l'au més gran d'europa i els seus nius poden arribar a pesar fins a una tona. On més voltors es poden trobar és entre Escorca i Pollença.

El seu so es molt caraterístic i a la sala es pot sentir, així com també podem veure quina és la seva cadena tròfica i il·lustracions de diversostipus de voltors.

Després d'aquesta visita, varem pujar un altre cop a l'autobús, que ens va dur fins al **Camí Vell o de Sa Llangonissa**, ens va deixar al **Coll de Sa Batalla**. Aquest lloc reb aquest nom perquè l'any 1610, allà es va produir una batalla entre comisaris reals i bandetjats. Va estar assetjat pels bandetjats que atacaven els vianants i inclús assassinaren a una dona abans d'arribar a Sa Font des Guix.

Sisé tram

Començarem a caminar pel **Camí Vell o Camí de Sa Llangonisa**, i a les 16:15 ens vàrem aturar a un petit mirador que hi havia en mig del camí, a la muntanya.

Des d'ell podiem veure una vall per on passava una carretera i el salt de la bella dona.

Ens trobàvem a **Sa bretxa Vella**, lloc que es diu així per diferenciar-lo **de Sa Bretxa Nova** (que és per on passa la carretera), i des d'on inclús es pot veure la Bahía d'Alcudia. En Joan de Berga era un senyor molt sever que havia anomenat jutjar i matar a un bandetjatn (encara que en un temps els bandetjats varen estar al servei dels nobles). Els bandetjats en represalia el varen assassinar i després es varen refugiar a Sa Bretxa Vella. Les muntanyes eren un bon lloc per amagar-se.

Abans d'arribar a Sa Bretxa Vella, vàrem passar per **Ses Cases des Guix**, que es diuen així, perquè al segle passat s'hi treia guix per fer-lo servir en la construcció.

La construcció del camí va ser molt costós i el darrer tram a construir va ser el tram en el qual ens trobàvem nosaltres. Un obrer va tenir en aquell lloc un accident mortal que va ser interpretat com un miracle de la Mare de Déu, perquè l'obrer va poder arribar a Lluç a rebre l'extremaunció. I en memòria de l'home trobam rasgada a una de les parets de la Bretxa, una Creu.

Just al lloc on ens vàrem aturar acaba el municipi públic entre Selva i Caimari. Al llarg del camí es troben comunes que tenen el seu origen a la conquesta catalana que al seu temps eren molt populars. A l'edat mitja la possessió d'una comuna era un signe d'importància.

Al lloc on ens vàrem aturar, també vàrem observar que a una de les roques hi havia un filferro en forma de cercle que hi estava aferrat i que s'anomena Coll de torç. Aquest filferro i altres es distribuïen formant un itinerari pel qual travessen els ocells (se'ls fan una mena de camins; si l'itinerari travessa pel bosc el que es fa són unes obertures al bosc i els cercles es penjen als arbres (i n'hi ha un per utilitzar-lo de dia i un per utilitzar-lo de nit). Però avui en dia el bosc està molt deforestat i repoblats per pins i aquesta pràctica ja no es du a terme.

Antigament degut a la situació de l'antic Camí (el de cabalcadura) **el Salt de la Bella Dona** observat des del camí (com ho vàrem fer nosaltres), no l'haguéssim vist al mateix lloc, sino un poc més cap a la dreta.

El primer cop que es troba documentada la llegenda **del Salt de la Bella Dona**, és a l'any 1600. Possiblement és inventada, ja que hi ha llegendes semblants a altres llocs, com a Castella la de Marisaltos o a Catalunya la del Salt de la Novia. I possiblement també, es va fer per adornar aquest camí tan transitat.

***En total vàrem fer aproximadament un 20% del camí.**

***D'aquesta excursió es pot extreure una conclusió, i és que tot els llocs tenen un grau d'interés cultural, el qual pot ser en mayor o menor grau, i aquest s'ha de saber aprofitar.**

CONCLUSIONS

Amb freqüència, es tendeix a considerar que el patrimoni històric i cultural d'un poble està constituït pels grns monuments d'imprtant valor arquitectònic o que hagin estat escenari de trascendents fets històrics. I amb aquest criteri s'han duit a terme casi sempre les obres de restauració. No obstant, hi ha altres molts elements que en la seva major humilitat i discreció han passat desapercebuts i que han estat olvidats i abandonats durant segles. És el cas per exemples dels marges mallorquins o dels vells camins de l'illa, que avui dia afortunadament són objecte de restauració i conservació.

Entre els aquest treballs destaca el de la rehabilitació del Camí Vell de Lluc, pel seu profund arrelament en la tradició popular mallorquina i per la importància de les feines que es varen efectuar en ell.